

הנחיות להוראת המצגת "בונים מדינה חדשה"

קהל היעד: כיתות ו-ט

משך הפעילות: שיעור פרונטלי אחד או שניים

הרעיון:

באמצעות המצגת התלמידים בוחרים חוקים למדינה חדשה, בלי לדעת מי הם יהיו במדינה החדשה שיקימו. הפעילות מעודדת את התלמידים לחשוב באיזו מדינה הם היו רוצים לחיות ומהי מדינה צודקת.

המצגת מבוססת על הניסוי המחשבתי המפורסם "מסך הבערות" (The veil of ignorance) "של ג'ון רולס, פילוסוף אמריקני חשוב, בן המאה ה-20, שכתב על תקופת העבדות בארצות הברית. הניסוי המחשבתי מאפשר קביעת כללים או חוקים למדינה בצורה צודקת שאינה פוגעת בקבוצות השונות החיות בחברה.

רולס הסביר כי כדי להגיע למצב של חברה צודקת, על החברה לחזור ל"מצב ההתחלתי", ולבחור את עקרונות הצדק מאחורי "מסך הבערות". כלומר, נציגי הזרמים השונים בחברה (עשירים ועניים, אנשי הרוב ואנשי המיעוט, לבנים ושחורים וכיוצא בזה) יבחרו את העקרונות המנחים את החברה, כאשר הנציגים אינם יודעים מהו מצבם האישי: האם הם לבנים או שחורים, עשירים או עניים וכו'.

רולס טען כי כאשר יורם מסך הבערות יתברר שהנציגים בחרו כי חלוקת המשאבים תהיה לטובת השכבה שמצבה צפוי להיות הגרוע ביותר בחברה.

הסיבה לכך היא שהבחירה שלהם תיעשה על פי התוצאה בעלת הסיכון הקטן ביותר עבורם. למשל, על הנציגים מאחורי מסך הבערות לבחון שלוש אפשרויות ליחסי לבנים ושחורים (בתקופת העבדות בארצות הברית):

1. הלבנים יהיו עבדי השחורים
2. השחורים יהיו עבדי הלבנים
3. איסור על עבדות
4. הנציג, שאינו יודע אם הוא שחור או לבן, לא ייקח את הסיכון שיהיה לעבד (על אף הסיכוי כי יהיה לאדון משורם המסך), ויבחר באפשרות שבה מבחינתו יש את הסיכון הקטן ביותר - איסור על עבדות.

שימו לב:

ניתן להציג לתלמידים את ההסבר לתרגיל שעברו, בהתאם לגיל התלמידים ויכולותיהם, אך זה לא הכרחי כדי להבין את התרגיל המחשבתי של הקמת מדינה מאחורי מסך בערות.

מהלך הפעילות:

שקופית פתיחה

בשקופית זאת מופיעות 4 דמויות המציגות פגיעה בזכויותיהן: בכניסה למועדון, בבית הספר או במפגש עם החברה.

מומלץ לשאול את התלמידים:

- האם המצבים המוצגים בשקופית מוכרים לכם?
- איך לדעתכם מרגישים האנשים בתמונות?
- האם יש תופעות נוספות של פגיעה בקבוצות שונות בחברה שאתם מכירים?
- מה אתם מרגישים כשאתם נתקלים בתופעות כאלה? (שמחה, כעס, עצב, בושה, עלבון)

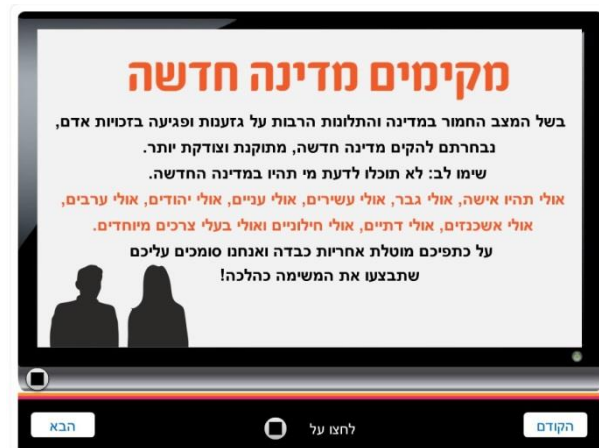
שקופית 2: מקימים מדינה חדשה

בשקופית זאת התלמידים נקראים להקים מדינה חדשה וצודקת יותר.

מומלץ לבקש מאחד התלמידים להקריא את הטקסט לכולם.

אחרי ירידת המסך יש להכריז: **המסך ירד – אתם לא יודעים מי תהיו במדינה החדשה!**

בשלב זה מומלץ לחלק את התלמידים לקבוצות של 4-5 תלמידים.

שקופית 3: ספר החוקים של המדינה החדשה

בשקופית זאת יש רשימה של חוקים. על התלמידים לבחור אילו חוקים ייכנסו לספר החוקים של המדינה החדשה ואילו לא.

מומלץ לבקש מכל קבוצה לחשוב ולהחליט יחד מה החוקים שהם בוחרים למדינה החדשה, ולהזכיר – **אתם לא יודעים מי תהיו בה**. כדאי לבקש מהם להסביר למה למה הם רוצים לבחור בחלק מהחוקים ולמה לפסול חוקים אחרים.

לאחר העבודה בקבוצות ניתן להציג כל חוק ולשאול מי בעד ומי נגד, ולסמן חוק שזכה ברוב קולות בכל סעיף על גבי השקופית.

כדי לעורר דיון בכיתה מומלץ גם לבקש מכל קבוצה להציג שני חוקים שהם לא היו מוכנים להכניס לספר החוקים בשום אופן, או לחלופין שני חוקים שחייבים להיכלל בספר החוקים, ולהסביר מדוע.

ניתן לשאול גם אילו חוקים פוגעים בכמה שפחות אנשים או תורמים לכמה שיותר אנשים, ומה הקשר בין החוקים שנבחרו למצב במדינה.

החוקים שהתלמידים סימנו על גבי השקופית יוצגו בשקופית 6 שבהמשך.

שקופית 4: מרימים את המסך

בשקופית זאת מורם המסך ומופיע כיסא ריק. בלחיצה על הכיסא מתגלה הדמות שיושבת מאחוריה.

מומלץ לקרוא בכל פעם לנציג אחד מכל קבוצה ולבקש ממנו ללחוץ על הכיסא ולגלות מי הדמות שהוא מגלם במדינה החדשה שהתלמידים הקימו.

ניתן לשאול את התלמידים:

1. איך הרגשתם לפני שהכיסא הסתובב? מה חשבתם?
2. האם אתם מופתעים מהדמות שנגלתה לפניכם?
3. האם אתם שמחים או מאוכזבים מכך שזו הדמות שאתם מגלמים?
4. האם יש דמויות שקל יותר להיכנס לנעליים שלהן ודמויות שקשה יותר להיכנס לנעליים שלהן? מדוע?

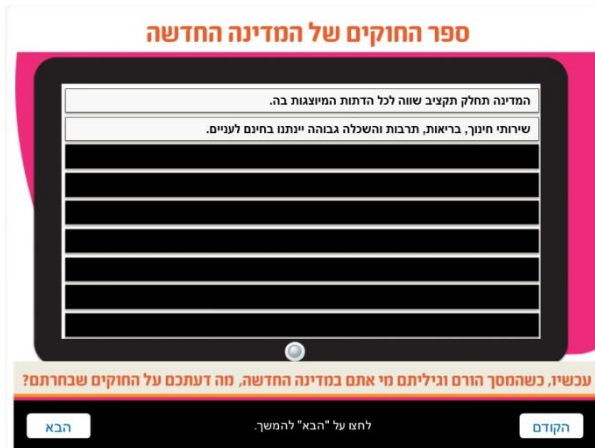
שקופית 5: מה דעתכם על החוקים שבחרתם?

מומלץ לומר לתלמידים: הישארנו בנעליים של הדמות שהתגלתה לכם. מה דעתכם על החוקים שבחרתם?

ניתן לעשות משחק תפקידים: כל דמות תאמר מה היא מרגישה בעקבות החוקים, ואם היא נפגעה מהחוקים עליה להציע חוק חלופי, צודק יותר, שלדעתה יש לחוקק.

מומלץ לשאול את התלמידים:

- האם הנציגים הצליחו להישאר בנעליים של הדמויות ולדבר מנקודת המבט שלהן, או שהם מדברים מנקודת המבט האישית שלהם?
- האם קשה לדבר מנקודת מבט של מישהו אחר? מדוע?
- מה לדעתכם אפשר ללמוד מהתרגיל?

שקופית 6: איך הדמות שקיבלתם נפגעת או מרוויחה מהחוקים שבחרתם?

איך הדמות שקיבלתם נפגעת או מרוויחה מהחוקים שקיבלתם?

מנחם רחלי רפי לינה אשרף יקיר נדב אסתי

כתבו תוסף במלבנים הלבנים. בסיום לחצו על "הבא".

הקודם הבא

בשקופית זאת מופיעות כל הדמויות עם מקום לכתיבה. מומלץ לבקש מהתלמידים לתאר איך הדמות שקיבלו נפגעת או מרוויחה מהחוקים שנבחרו. אפשר להזמין את ה"דמויות" לכתוב בכל מלבן מה הפגיעה בהן או מה הרווח שלהן.

מומלץ לשאול את התלמידים:

- מה לדעתכם המצב במדינה שלנו, האם יש אנשים שנפגעים מגזענות, מדעות קדומות או מאפליה?
- אם כן, מי הם וכיצד הם נפגעים?
- איזה שינוי יש לעשות כדי שהמדינה תהיה טובה יותר לכל האנשים שחיים בה?
- איך אפשר לעשות זאת?

שקופית 7:

שקופית זאת היא שקופית סיכום של הפעילות, והמסקנה שניתן להגיע אליה בעקבותיה.

מומלץ לבקש מאחד התלמידים להקריא את הטקסט.

שאלות לדיון:

התנסיתם כאן בתהליך חשוב של קביעת חוקים במדינה חדשה. האם הצלחתם ליצור מדינה צודקת?

כדאי לזכור: כדי להקים מדינה צודקת חשוב שנבחר את הכללים בלי לחשוב על הזהות שלנו במדינה. חשוב להימנע מתמיכה בכללים שיפגעו בחלק מהאנשים במדינה, מכיוון שכל אחד מאיתנו יכול להפגע מהחוקים האלה. במדינה לא צודקת כולם עלולים לשלם מחיר, במדינה צודקת כולם מרוויחים!

לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם הבא

- האם לדעתכם הצלחתם ליצור מדינה צודקת? מה מנע מכם או עזר לכם ליצור מדינה כזאת?
- מה דעתכם על המסר בשקופית הזאת? האם אתם מסכימים אתו? מדוע?
- מה המסקנה שלכם מהפעילות?

בשלב זה ניתן להציג לתלמידים את התיאוריה "מסך הבערות" של רולס, ולשאול:

- מה דעתכם על התיאוריה של רולס, האם באמת ניתן לחוקק חוקים מאחורי "מסך של בערות"?
- האם כל אחד יכול לצאת מעצמו ולהמציא חוקים כוללניים, או שכדאי שכל אחד יבוא עם החזון שלו ולא יוותר על נקודת המבט שלו? מדוע?
- איך אנחנו יכולים לחיות במדינה אחת כאשר לכל אחד חשוב משהו אחר ולכל אחד יש צרכים אחרים?

